

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1430063
Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi (Received): 01.02.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 11.10.2024

Online Yayın Tarihi (Published): 30.12.2024

ORTAÖĞRETİMDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİ SPORTMENLİK DAVRANIŞI VE ŞİDDET EĞİLİMİ SIKLIĞI İLE MUTLULUK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

Öner Boztepe¹, Meryem Altun Ekiz^{2†}

¹Samandağ Eriklikuyu Anadolu İmam Hatip Lisesi, HATAY

²Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, HATAY

Öz: Bu çalışmanın amacı ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ve şiddet eğilimi sıklığı ile mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesidir. İlişkisel tarama modeli uygulanan bu çalışmaya 374 öğrenci katılmıştır. Veriler "Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği, Şiddet Eğilimi Ölçeği ve Mutluluk Ölçeği" ile toplanmıştır. Verilerin analizinde ölçek puanlarının normallik testi yapılmış ve verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak da betimsel istatistik yöntemleri ile beraber Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi ve Sperman Brown sıra farkları testi uygulanmıştır. Öğrencilerin cinsiyet ve yaş değişkenine göre şiddet eğilimi ve sportmenlik davranışı puanlarında anlamlı farklılık gözlenirken mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Öğrencilerin lise türüne göre yapılan analiz sonuçlarında sportmenlik puanlarında anlamlı farklılık görülürken şiddet ve mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Öğrencilerin sınıf değişkenine göre şiddet puanlarında anlamlı farklılık görülürken sportmenlik ve mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Korelasyon analizi sonuçlarına göre; şiddet ve mutluluk arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki; sportmenlik ve mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; yaş ve sportmenlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; sınıf ve yaş ile şiddet arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak erkeklerin şiddet ve sportmenlik davranışları kadınlardan daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Şiddet eğilimi ölçeğinden alınan en yüksek puan 15 yaş grubunda iken sportmenlik davranışları ölçeğinden alınan en yüksek puan ise 16 yaş grubundaki öğrencileri kapsamaktadır. Sınıf düzeyine bakıldığında şiddet eğilimi ölçeğinden alınan en yüksek puan 10. sınıftaki öğrencilerde görülmüştür. Öğrencilerin şiddet puanlarının artması durumunda mutluluk puanlarının azalacağı, sportmenlik puanlarının artması durumunda mutluluk puanlarının da artacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, beden eğitimi dersi, sportmenlik, şiddet eğilimi, mutluluk

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE FREQUENCY OF PHYSICAL EDUCATION COURSE SPORTSMANSHIP AND VIOLENT TENDENCIES AND HAPPINESS OF SECONDARY EDUCATION STUDENTS

Abstract: The aim of this study is to examine the relationship between Frequency of Physical Education Course Sportsmanship and Violence Tendencies and happiness of Secondary Education Students. 374 students participated in this study, in which the relational screening model was applied. Data were collected with the "Physical Education Lesson Sportsmanship Behavior Scale, Violence Tendency Scale and Happiness Scale". In the analysis of the data, the normality test of the scale scores was performed and it was determined that the data did not show a normal distribution. Accordingly, Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis test and Sperman Brown rank difference test were applied along with descriptive statistical methods. While a significant difference was observed in the students' violence tendency and sportsmanship behavior scores according to gender and age variables, no significant difference was observed in their happiness scores. In the analysis results made according to the students' high school type, there was a significant difference in sportsmanship scores, but no significant difference was seen in violence and happiness scores. While there was a significant difference in the students' violence scores according to the class variable, there was no significant difference in their sportsmanship and happiness scores. According to the results of correlation analysis; a negatively significant relationship between violence and happiness; a positive significant relationship between sportsmanship and happiness; a positive significant relationship between age and sportsmanship; It was found that there was a significant negative relationship between grade and age and violence. According to the results of the correlation analysis, it was found that there is a significant negative relationship between violence and happiness. A positive and significant relationship was found between sportsmanship and happiness. A positive significant relationship was found between age and sportsmanship. A significant negative correlation was found between class and age and violence. As a result, it was seen that men's violence and sportsmanship behaviors were higher than women's. While the highest score obtained from the violence tendency scale is in the 15-year-old group, the highest score received from the sportsmanship behavior scale includes students in the 16-year-old group. Considering the grade level, the highest score obtained from the violence tendency scale was seen in the 10th grade students. It can be said that if students' violence scores increase, their happiness scores will decrease, and if their sportsmanship scores increase, their happiness scores will also increase.

Keywords: Secondary education, physical education course, sportsmanship, violent tendencies, happiness

* Bu çalışma yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır ve 11-14 Kasım 2023 tarihinde düzenlenen 21. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuş ve özet metin olarak yayınlanmıştır

† Sorumlu Yazar: Meryem Altun Ekiz, Doç. Dr. E-mail: mrymltn@hotmail.com

GİRİŞ

Eğitim, insanların doğumundan ölümüne kadar her döneminde var olan bir olgudur. İnsanlar hayatını devam edebilmesi için belirli toplum kurallarına uymak durumundadır. Birey bu kuralları genel olarak eğitim yoluyla kazanmaktadır (Fidan, 2012). Eğitim programlarının oluşturulmasında eğitim tarihi dikkate alınarak tarihsel süreçteki deneyim ve yaşantılardan yararlanılmalıdır (Özyılmaz, 2020). Beden eğitimi ve spor dersi eğitimin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Beden eğitimi ve spor dersi öğrencilerin gelişim dönemlerine dikkat ederek öğrencilerin sağlıklı, iyi, mutlu, dengeli ve güzel bir karakter oluşturmalarının sağlayabilmektedir. Bu derslerde aktarılması hedeflenen alışkanlıklar, bilgi ve beceriler bir bütün olarak analiz edilmesi gerekmektedir (İnan, 2021). Beden eğitimi kişinin belirli plan ve program çerçevesinde düzenli aktiviteler yaparak bedensel, ruhsal, sosyal ve mental gibi alanlarda gelişme gösterme durumudur (Koç ve Tekin, 2011). Sporun içerisinde yer alan sportmenlik, bireyin müsabakalarda veya sportif etkinliklerde kendisinden beklenen pozitif davranışları, dürüstlük ve güvenilirlik kavramlarını olumlu yönde sergilemesidir (Felicity, 2002). Sportmenlik kavramı, yaşamın bütün alanına etki etmektedir. Bu kavram kültürler arası bazı farklılıklar gösterse de tümüyle evrenseldir (Ekinci, 2018) ve saygılı, güzel ahlaklı, insanlığa hizmet eden hem fiziksel açıdan güçlü hem de cesareti yüksek vatansever kişi olarak açıklanmaktadır (Konter, 2006).

Sportmenlik beden eğitimi ve spor dersinin içerisinde ve hayatın bütününde yer alan bununla birlikte ahlaki değerler içeren bir kavramdır (Pehlivan, 2004). Sportmenlik davranışını kazanmış bir birey, davranışlarını içinde bulunduğu etkinliğin niteliklerine göre sergileyendir. Böyle bir birey de sosyal bütünlüğü sağlamada gerekli kişisel nitelikler olan iyi, cesur, şerefli, güçlü, başkalarının haklarına saygılı, centilmen ve davranışlarında duygusal tepkiler vermek yerine akıl ve mantık çerçevesine kalabilen (Kotan, 2004) aynı zamanda dürüstlük, sabır, öz denetim, öz güven, küçümsememe, nezaket, kibarlık, asalet, onur, ortaklık ve cömertlik gibi davranışlar geliştirebilir. Sportmenlikte amaç oyunun tansiyonunu artırmak değil, azaltmaktır. Sportmenlikte rakipler iş birliğinin bir parçası olarak ele alınmaktadır. Aslında rekabet heyecanı büyüdüğünde ve kazanmak önem kazandığında sportmenlik de önem kazanmaktadır (Gürpınar, 2009). Sportif etkinliklerde amaç insancıl ve barışçıl değerler çerçevesinde mücadele etmek olsa da spor sahalarında bu amaca uymayan birçok şiddet olaylarıyla karşılaşmaktadır. Şiddetin olduğu yerde sportmenlik devre dışı kalmaktadır (Tanrıverdi, 2012).

Günümüzde şiddet, modern toplumun üstesinden gelmekte zorlandığı en önemli bireysel ve toplumsal sorunlardan birisidir (Çetinöz ve ark., 2024). Yaşantımız esnasında yaygın olarak şahit olduğumuz şiddet olayları, çeşitli kurumlarda da gözlenmektedir (Kocadaş ve ark., 2010). Fiziksel şiddet, en sık karşılaşılan şiddet türlerinden biridir (Genç ve Ayhan, 2021). “Şiddet” ile hareket etmek, değerlerini bilmeden kuralları çiğnemek demektir (Şahin, 2003). Araştırmalar, saldırganlık ve şiddetin ergenlik dönemindeki gelişimsel özellikleriyle de ilişkili olduğunu göstermiştir (Haskan-Avcı ve Yıldırım, 2014). Gordon (1999), ergenlerin anlaşılma veya yanlış anlaşılma durumunda özellikle tepkisel olabildiklerini belirtmiştir. Ayrıca incinmek, gücenmek, yanlış anlaşılma, reddedilmek, engellenmek, korku, huzursuzluk, hayal kırıklığı, yalnızlık gibi temel duyguların kolayca acı verici öfke ve kızgınlık gibi duygulara dönüşebilmektedir. Ergenler duygusal durumlarını kontrol etmekte zorlandıkları için öfkeli provokasyonlara karşı savunmasız olabilmektedirler (Çuhadaroğlu-Çetin, 2008). Olumsuz çocukluk deneyimleri de yetişkinlikte saldırganlık üzerinde de etkili olabilmektedir (Ertürk ve ark., 2020’den akt. Çetinöz ve ark., 2024). Sokrates ve Aristoteles gibi düşünürler, insanların erdemli bir yaşam sürerlerse mutlu olabileceklerini savunmuşlardır. Mutluluk, hayattan

maksimum doyum alma, pozitif duyguları fazla yaşama, acı ve olumsuz duyguları ise daha az yaşama olarak tanımlanmıştır (Doğan, 2013). Mutluluk insan yaşamının bütün noktalarına değinen, insanın yaşamıyla bütünleşen bir kavram olarak Antik çağdan bu yana üzerinde en çok konuşulan ve tartışılan bir durum haline gelmiştir. Bireyler yaşam içinde zaman zaman farklı duygu durumları yaşamakta ve farklı ruh haline girebilmektedirler. Yaşamın getirmiş olduğu olumsuzluklar karşısında mutsuz bireyler stresle baş edememekte ve ruhsal olarak kendilerini aşağıya çekerek daha çok mutsuz olmaktadır. Bunun yanı sıra mutlu bireyler olaylar karşısında daha güçlü, problem çözmeye odaklı davranışları sergileyebilmektedirler (Bağcı ve ark., 2019). İnsanın gelişim alanları bir bütün halinde gerçekleştiğinden birbirlerini etkilemektedir. Bu gelişimler arasında duyuşsal ve bilişsel gelişim alanları da bulunmaktadır. Örneğin beden eğitimi ve spor dersinde psikomotor becerilerin yanı sıra sportmen davranış sergileyen bireylerin sosyal açıdan kabul görmesi sosyal gelişime de katkı sağlamaktadır. Beden eğitimi ve spor derslerinde sportif faaliyetler ile doğrudan veya dolaylı olarak sportmenlik anlayışı aşılama, şiddet davranışlarını azaltmaya ve öğrencileri mutlu bireyler olarak yetiştirmeye çalışılmaktadır.

Ortaöğretim dönemi, bireylerin kişilik gelişimlerinin, sosyal etkileşimlerinin ve duygusal sağlıklarının şekillendiği kritik bir evredir. Bu dönemde öğrenciler, sadece akademik bilgi edinmekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal becerilerini ve kişilik özelliklerini de geliştirmektedirler. Bu bağlamda, beden eğitimi dersleri önemli bir rol oynamaktadır. Beden eğitimi, öğrencilerin fiziksel sağlıklarını artırmanın yanı sıra, sosyal değerleri, takım çalışmasını ve sportmenlik ruhunu aşılama da etkili bir araçtır. Sportmenlik, bireylerin hem spor alanında hem de günlük yaşamlarında etik değerler, saygı ve adalet anlayışını geliştirmelerine katkı sağlar. Bu davranışların teşvik edilmesi, öğrencilerin sosyal ilişkilerini olumlu yönde etkileyerek, daha sağlıklı bir toplumsal ortamın oluşmasına yardımcı olabilir. Bu çalışma, sportmenlik davranışlarının sadece sporla sınırlı olmadığını, öğrencilerin genel mutluluk düzeyleri üzerinde de belirleyici bir etkisi olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Günümüzde gençler arasında artan şiddet eğilimleri, sosyal bir sorun haline gelmiştir. Bu durumun, bireylerin psikolojik sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Beden eğitimi dersleri aracılığıyla sportmenlik ve fair-play anlayışının benimsenmesi, şiddet eğilimlerinin azaltılmasına katkı sağlayabilir. Bu çalışmanın, şiddet eğilimleri ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişkiyi incelemesi, eğitimcilerin ve politika yapımcıların şiddeti önleyici stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabilir. Mutluluk, bireylerin yaşam kalitesini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin artırılması, hem akademik başarılarını hem de sosyal ilişkilerini olumlu yönde etkileyebilir. Bu çalışmanın, sportmenlik davranışları ve şiddet eğilimleri ile mutluluk arasındaki ilişkiyi irdelemesi, eğitim programlarının yeniden yapılandırılması ve öğrencilerin psikolojik sağlıklarının desteklenmesi açısından önemli bir veri kaynağı oluşturabilir. Elde edilen bulgular, eğitim kurumlarının beden eğitimi programlarını gözden geçirmelerine ve bu programların daha etkili hale getirilmesine yönelik önerilerde bulunmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, bu çalışma, öğrenci sağlığı ve güvenliği konusunda daha bilinçli politikaların geliştirilmesine zemin hazırlayabilir. Sonuç olarak, bu çalışma, beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyal ve psikolojik gelişimindeki rolünü anlamaya yönelik önemli bir adım atmaktadır. Bu bağlamda, sportmenlik davranışlarının teşvik edilmesi ve şiddet eğilimlerinin azaltılması, gençlerin mutluluk düzeylerinin artırılması için kritik bir önem taşımaktadır. Buradan yola çıkılarak bu çalışmanın amacı ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ve şiddet eğilimi sıklığı ile mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma nicel bir çalışma olup çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Evren-Örneklem

Bu çalışmanın evrenini lise öğrencileri, örneklemini ise 2022-2023 eğitim öğretim yılında Uluğ Bey Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde eğitimine devam eden gönüllü öğrencilerden oluşan 205 kadın ve 169 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 374 öğrenciden oluşturmaktadır. 374 öğrencinin tamamı ölçekleri doğru bir şekilde doldurmuşlardır. Bu çalışmada amaçsal örnekleme kullanılarak bilgi açısından zengin durumlar seçilmiş ve derinlemesine araştırma yapılmaya çalışılmıştır. Amaçsal örnekleme, belirli bir amaca veya araştırma sorusuna ulaşmak için, araştırmacının belirlediği kriterlere göre örneklem seçme yöntemidir. Bu yöntemde araştırmacı, popülasyonun tamamını temsil eden bir örnekleme almak yerine, belirli özelliklere sahip bireyleri hedef almaktadır (Büyüköztürk ve ark., 2012).

Tablo 1. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin demografik bilgileri

Değişkenler		n	%	Toplam
Cinsiyet	Kadın	205	54.8	374
	Erkek	169	45.2	
Yaş	14	78	20.9	
	15	71	19.0	
	16	103	27.5	
	17	122	32.6	
Sınıf	9	77	20.6	
	10	115	30.7	
	11	92	24.6	
	12	90	24.1	
Lise Türü	A. İmam Hatip Lisesi	81	21.7	
	A. Meslek Lisesi	91	24.3	
	Anadolu Lisesi	202	54.0	
Uyruk	Türkiye Cumhuriyeti	321	85.8	
	Diğer	53	14.2	

Tablo 1’de katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde; %54.8’i kadın, %45.2’si erkek toplamda 374 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların; %20.9’u 14 yaş, %19.0’ı 15 yaş, %27.5’i 16 yaş ve %32.6’sı 17 yaştan oluşmaktadır. Sınıf değişkeninde; %20.6’sı 9, %30.7’si 10, %24.6’sı 11 ve %24.1’i 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcıların lise türü değişkeninde; %21.7’si A. İmam Hatip Lisesi, %24.3’ü A. Meslek Lisesi ve %54’ünü Anadolu Lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Vatandaşlık durumuna göre ise; %85.8’i Türkiye Cumhuriyeti ve %14.2’sini diğer uyruklardan oluşmaktadır. Diğer uyruk içerisinde Suriye’den, Afganistan’dan, Özbekistan’dan ve Suudi Arabistan’dan gelen sığınmacı öğrenciler yer almaktadır. Ölçek maddelerindeki sorular onlar için teker teker açıklanmıştır. Dil problemi yaşamadıkları için herhangi bir problem yaşanmamıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada HMKÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 30.06.2022 tarihli toplantı sayısı/karar no: 08/07 (E-19125448-605.01-243263) ile “Etik Kurul raporu” ve kurumlardan gerekli izinler (MEB: 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890) alınmıştır.

Bu çalışmada verilerin toplanması kişisel bilgi formu, Sportmenlik Davranışı Ölçeği (BEDSBÖ), Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ) ve Mutluluk Ölçeği kullanılmıştır. Kişisel Bilgi

Formunda; katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla cinsiyet, sınıf, yaş, uyruk ve öğrenim gördüğü lise türünden oluşmaktadır.

BEDSBÖ: Koç (2013) tarafından geliştirilen bu ölçek beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçek iki faktörlüdür; ilki “Pozitif Davranışları Sergileme” (PDS) ikinci si ise “Negatif Davranışlardan Kaçınma” (NDK)’dır ve bu faktöre ait puanlar ters puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 110 ve en düşük puan 22’dir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı $\alpha=.88$ ’dir. Bu araştırmada ise BEDSDÖ güvenirlik katsayısı $\alpha=.87$ olarak hesaplanmıştır.

Şiddet Eğilim Ölçeği: Haskan (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek üçlü likert tipindedir. ŞEÖ’de biri ters madde olmak üzere toplam da yirmi madde yer almaktadır. ŞEÖ’den alınabilecek puanlar 20 ile 60 arasındadır. Düşük puan, kişinin şiddet eğiliminin de düşük olduğunu göstergesidir. ŞEÖ, dört faktör içermektedir. Bunlar; “başkalarına zarar verme düşüncesi”, “bilişim teknolojileri aracılığıyla şiddet”, “şiddet duygusu” ve “başkalarına şiddet uygulama” şeklinde belirlenmiştir. ŞEÖ’nün güvenirlik katsayısı $\alpha=.87$ ’dir. Yaptığımız çalışmada ise $\alpha=.88$ olarak hesaplanmıştır.

Mutluluk Ölçeği: Demirci (2017) tarafından geliştirilmiştir. Tek boyut ve 6 madde bulunmaktadır. Cronbach Alpha $.83$ ’dür. Bu araştırmada yapılan Cronbach’s Alpha güvenirlik sonuçlarına göre $\alpha=0.82$ olarak bulunmuştur. Mutluluk ölçeğinden en düşük 6 ve en yüksek 30 puan alınabilmektedir.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 23 programı ile analiz edilmiştir. Çalışmaya katılanların demografik bilgilerinde betimsel (% ve n) istatistik kullanılmış, ölçek puanlarının aritmetik ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değerleri belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçek puanlarının normallik testi yapılmış ve verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Cinsiyet ve vatandaşlık durumu değişkenleri Mann-Whitney U testi ile lise türünde Kruskal-Wallis testi ile, ölçek puanlarının korelasyon analizi Spearman's rho testi ile şiddet eğilimi, sportmenlik davranışı ve mutluluk düzeylerinin sınıf düzeyine göre ortalama, standart sapma, tek faktörlü Anova testi ile analiz edilmiştir. Anova güçlü bir istatistiksel test ailesinden olduğu için özellikle örnekleme alt grupların büyüklüğü $n>30$ olduğunda normal dağılım ihlallerini tolere edebilmekte ve ayrıca amaçsal örneklemlerde kullanılmaktadır (Pallant, 2016). Bu doğrultuda ölçeklerden alınabilecek en düşük ve en yüksek puan arasındaki farkın üç bölünmesiyle katılımcıların sportmenlik, şiddet ve mutluluk düzeyleri düşük, orta ve yüksek olarak sınıflandırılmıştır. Böylelikle heterojen olan farklı gruplardaki gözlem yapıları sınıflandırılmıştır.

BULGULAR

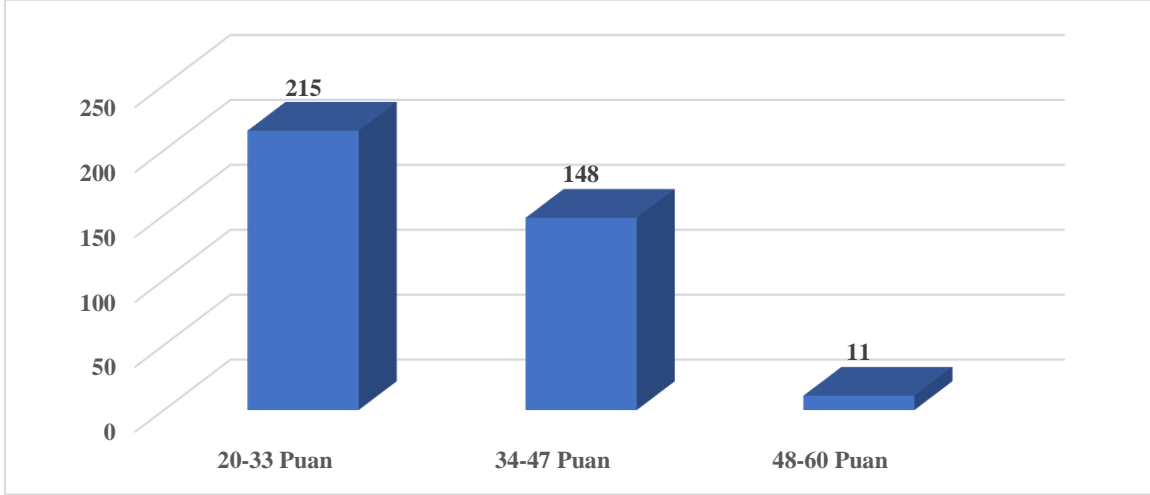
Tablo 2. Ölçek puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri

Ölçekler	n	\bar{X}	Ss	Min.	Max.
ŞEÖ	374	33.09	6.96	20.00	58.00
BEDSDÖ	374	66.20	9.42	38.00	101.00
Mutluluk Ölçeği	374	21.20	5.27	6.00	30.00

Tablo 2 incelendiğinde lise öğrencilerinin şiddet eğilimi ölçeğinin ortalaması 33.09, beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeğinin ortalaması 66.20, mutluluk ölçeğinin ortalaması 21.20 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçeğin puan aralığı 20 ile 60 arasında belirlenmiştir. Araştırmacılar, bu aralığı üç eşit parçaya bölerek öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerini düşük (20-33), orta (34-47) ve yüksek

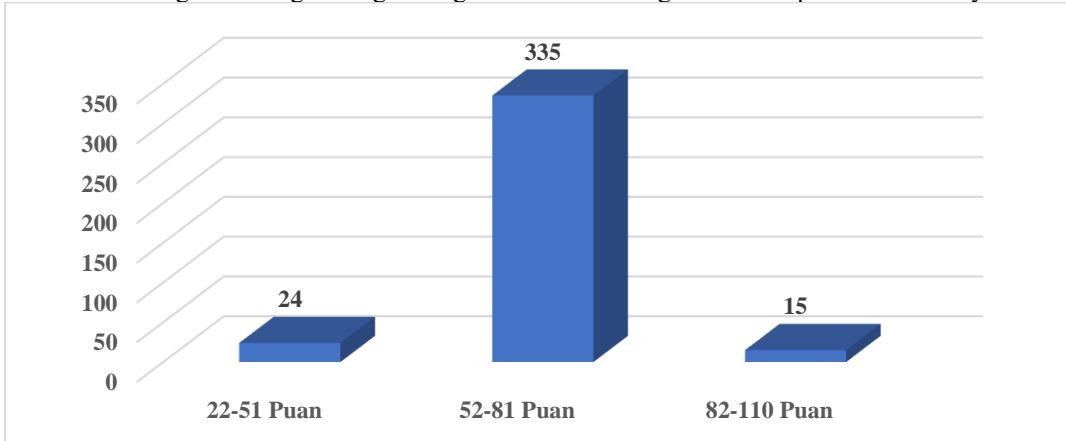
(48-60) olarak sınıflandırmışlardır. Kesikli değişkenlerin olduğu anket yapılarında bu yöntemler uygulanabilmektedir. Değişken tipleri verinin yapısına göre uygulanacak yöntemler açısından önem arz etmektedir. Veri setindeki değişkenlerin sayısal veya kategorik olması ya da sürekli veya kesikli olması durumlarına göre veriden elde edilebilecek çıkarımlar çeşitlilik göstermektedir (İkiz ve ark., 2000). Bu çalışmada şiddet eğilimi ölçeğinden alınan puan 20 ile 58 arasındadır. Alınan puan yükseldikçe öğrencilerin şiddet eğiliminin de arttığı anlamına gelmektedir. Öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik düzeylerini ölçmek için 22 ile 110 puan arasında değişen bir ölçek kullanılmıştır. Araştırmacılar, bu puan aralığını üç kısma ayırarak şiddet eğilimi ölçeğini düşük (22-51), orta (52-81), yüksek (82-110) olarak sınıflandırmışlardır. BEDSDÖ'den alınan en düşük puan 38 en yüksek puan 101'dir. BEDSDÖ'den elde edilen puanların yüksekliği bireylerin sportmenlik düzeylerinin daha iyi olduğu anlamına gelmektedir. Aynı şekilde araştırmacılar mutluluk ölçeğini de düşük (6-13), orta (14-21) ve yüksek (22-30) olarak sınıflandırmışlardır. Mutluluk ölçeğinden en düşük 6 ve en yüksek 30 puan alınmıştır.

Grafik 1. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri

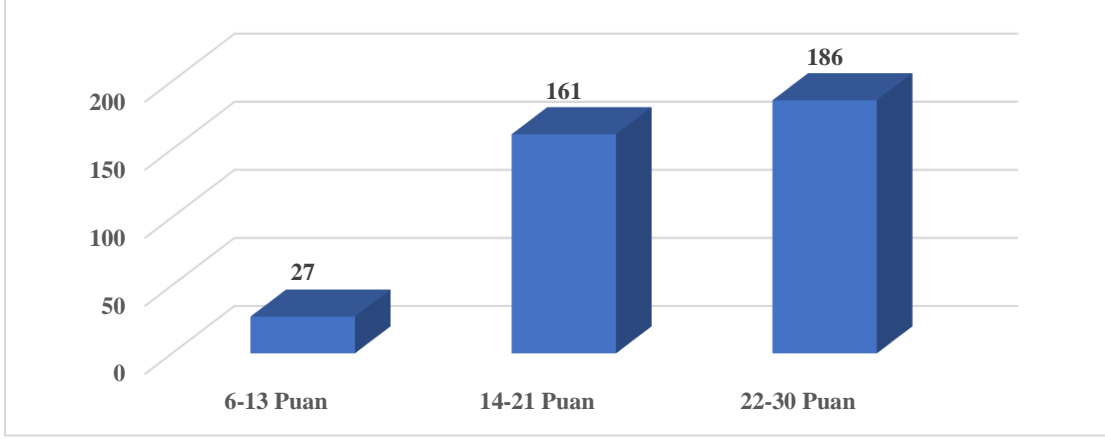
Grafik 1'de katılımcıların şiddet eğilim düzeyleri incelendiğinde; katılımcıların çoğunluğunun 20-33 puan aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun (n:215) düşük düzeyde şiddet eğilimleri oldukları tespit edilmiştir. Şiddet eğilim düzeyleri orta olan katılımcılarında (n:148) şiddet eğilim düzeyleri düşük olan katılımcılara (n:11) oranla çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Grafik 2. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik düzeyleri

Grafik 2’de katılımcıların beden eğitimi dersi sportmenlik düzeyleri incelendiğinde; katılımcıların çoğunluğunun 52-81 puan aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların neredeyse tamamına yakınının (n:335) orta düzeyde sportmenliğe sahip oldukları belirlenmiştir. Sportmenlik düzeyleri düşük olan katılımcılar (n:24) ile sportmenlik düzeyleri yüksek olan katılımcıların (n:15) birbirlerine yakın oranda olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 3. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin mutluluk düzeyleri

Grafik 3’te katılımcıların mutluluk düzeyleri incelendiğinde; katılımcıların çoğunluğunun 22-30 puan aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun (n:186) yüksek düzeyde mutlu oldukları görülmektedir. Mutluluk düzeyleri orta olan katılımcıların (n:161) mutluluk düzeyleri düşük olan katılımcılara (n:27) oranla çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre Mann-Whitney U testi sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)	Kadın	205	165.90	34009.50	12894.500	-4.260	.000
	Erkek	169	213.70	36115.50			
Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği (BEDSDÖ)	Kadın	205	170.47	34945.50	13830.500	-3.359	.001
	Erkek	169	208.16	35179.50			
Mutluluk Ölçeği	Kadın	205	187.57	38451.50	17308.500	-.013	.989
	Erkek	169	187.42	31673.50			

Tablo 3’teki cinsiyet değişkenine göre şiddet eğilim ölçeği ve beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeklerinin puanlarında anlamlı farklılık gözlenirken mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Analiz sonuçlarına göre erkeklerin sıra ortalamaları kadınlardan daha yüksek çıkmıştır. Buna göre erkeklerin şiddet ve sportmenlik davranışları kadınlardan daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin lise türüne göre Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Lise Türü	n	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)	A. İmam Hatip L	81	179.09	2	1.393	.498
	A. Meslek Lisesi	91	198.05			
	Anadolu Lisesi	202	186.12			
Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği (BEDSDÖ)	A. İmam Hatip Lisesi	81	166.31	2	9.978	.007
	A. Meslek Lisesi	91	216.38			
	Anadolu Lisesi	202	182.99			
Mutluluk Ölçeği	A. İmam Hatip Lisesi	81	175.12	2	2.732	.255
	A. Meslek Lisesi	91	201.92			
	Anadolu Lisesi	202	185.97			

Tablo 4’te öğrencilerin şiddet eğilimleri, beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ve mutluluk düzeylerinin lise türüne göre yapılan analiz sonuçlarında sportmenlik puanlarında

anlamli farklılık görülürken şiddet ve mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Lise türüne göre A. Meslek Lisesi öğrencilerinin sportmenlik sıra ortalamaları diğer lise türlerine göre daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 5. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin yaşlarına göre Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Yaş	n	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)	14	78	164.83	3	13.962	.003
	15	71	209.37			
	16	103	176.45			
	17	95	152.43			
Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranış Ölçeği (BEDSDÖ)	14	78	163.23	3	15.499	.001
	15	71	138.89			
	16	103	194.55			
	17	95	186.82			
Mutluluk Ölçeği	14	78	169.83	3	1.611	.657
	15	71	166.80			
	16	103	172.28			
	17	95	184.67			

Tablo 5'te öğrencilerin şiddet eğilimleri, beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ve mutluluk düzeylerinin yaşa göre yapılan analiz sonuçlarında şiddet ve sportmenlik puanlarında anlamlı farklılık görülürken mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Sıra ortalamalarına bakıldığında şiddet eğilimi ölçeğinden alınan en yüksek puan 15 yaş grubunda iken beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeğinden alınan en yüksek puan ise 16 yaş grubundaki öğrencileri kapsamaktadır. Mutluluk düzeyleri açısından ise yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 6. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin sınıf düzeylerine göre Kruskal-Wallis testi sonuçları

Ölçekler	Sınıf	n	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ)	9	77	185.84	3	13.397	.004
	10	115	206.93			
	11	92	197.69			
	12	90	153.67			
Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranış Ölçeği (BEDSDÖ)	9	77	197.48	3	5.159	.160
	10	115	168.58			
	11	92	196.86			
	12	90	193.56			
Mutluluk Ölçeği	9	77	186.25	3	1.453	.693
	10	115	194.76			
	11	92	176.99			
	12	90	190.04			

Tablo 6'da öğrencilerin şiddet, sportmenlik ve mutluluk düzeylerinin sınıf değişkenine göre yapılan analiz sonucunda şiddet puanlarında anlamlı farklılık görülürken sportmenlik ve mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Sıra ortalamalarına bakıldığında şiddet eğilimi ölçeğinden alınan en yüksek puan 10. sınıftaki öğrencilerde görülmektedir.

Tablo 7. Ölçek puanlarının Sperman Brown sıra farkları korelasyon analiz sonuçları

Ölçekler		Şiddet	Sportmenlik	Mutluluk	Sınıf	Yaş
Şiddet Eğilim Ölçeği	r	1				
	p	.				
	n	374				
Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranış Ölçeği (BEDSDÖ)	r		1			
	p		.			
	n	374	374			
Mutluluk Ölçeği	r	-.206**	.172**	1		
	p	0	0.001	.		
	n	374	374	374		
Sınıf	r	-.115*			1	
	p	0.026			.	
	n	374			374	
Yaş	r	-.108*	.151**		.825**	1
	p	0.037	0.003		0	.
	n	374	374		374	374

**0.01- *0.05

Tablo 7'ye göre şiddet ve mutluluk arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r=-.206$, $p<.01$). Buna göre öğrencilerin şiddet puanlarının artması durumunda mutluluk puanlarının azalacağı söylenebilir. Sportmenlik ve mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.172$, $p<.05$). Buna göre öğrencilerin sportmenlik puanlarının artması durumunda mutluluk puanlarının da artacağı söylenebilir. Yaş ve sportmenlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.151$, $p<.05$). Buna göre öğrencilerin yaşlarının artması durumunda sportmenlik davranışlarının da artacağı söylenebilir. Sınıf ve şiddet arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.115$, $p<.05$). Buna göre öğrencilerin sınıf düzeylerinin artması durumunda şiddet davranışlarının azalacağı söylenebilir. Yaş ve şiddet arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.108$, $p<.05$). Buna göre öğrencilerin yaşlarının artması durumunda şiddet davranışlarının azalacağı söylenebilir. Öğrencilerin sportmenlik davranışı sergilemesi sonucunda mutluluk düzeyinin artması pozitif korelasyon göstergesidir. Yaş ve şiddet arasında ise negatif korelasyon olduğu görülmektedir. Yaşın artması sonucunda ortaya çıkan faktörlerin, öğrencilerin davranışlardaki şiddet eğiliminde azalmaya neden olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ve şiddet eğilimi sıklığı ile mutluluk arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Bu araştırmada sportmenlik ile şiddet davranışı sıklığı, sportmenlik ile mutluluk, şiddet davranışı sıklığı ile mutluluk arasında ilişki olup olmadığı test edilmiş ve elde edilen veriler çeşitli demografik özellikler üzerinde yapılan analizlerle ele alınmıştır.

Araştırmada öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri incelendiğinde; katılımcıların çoğunluğu düşük düzeyde şiddet eğilimi göstermiştir. Beden eğitimi derslerinde ve spor faaliyetlerde, takım çalışması sayesinde sportmenlik ve fair-play gibi değerlerin kazandırılması sonucunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin düşük düzeyde çıktığı düşünülmektedir. Koç (2017) beden eğitimi ve spor dersinin sportmenlik davranışlarının öğrencilerin şiddet eğilimleri ile negatif, düzeyde ilişkili olduğu bulmuştur.

Öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik düzeylerinde; katılımcıların neredeyse tamamına yakınının orta düzeyde sportmenliğe sahip oldukları belirlenmiştir. Orta düzeyde sportmenlik,

öğrencilerin rekabetin önemini anladıklarını ancak bu süreçte yüksek rekabet ortamlarında kendilerini diğerlerine göre öne çıkarma baskısı da hissedebilirler. Bu baskı, bazen sportmenlik değerlerini gölgede bırakabilir ve sadece kazanma odaklı bir tutum geliştirmelerine neden olabilir. Hacıcaferoğlu ve ark. (2015) araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışlarıyla ilgili bilinçlerinin orta düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin mutluluk düzeyleri incelendiğinde ise katılımcıların yüksek düzeyde mutlu oldukları görülmektedir. Beden eğitimi dersleri ve spor, fiziksel sağlığı artırmanın yanı sıra endorfin salgılar. Bu da mutluluk hissini artırır. Düzenli fiziksel aktivite, stres ve kaygıyı azaltarak genel mutluluğu destekler. Öğrencilerin spor veya beden eğitimi derslerinde elde ettikleri başarılar, öz güvenlerini artırır ve kendilerini değerli hissetmelerine yardımcı olur. Bu tür olumlu deneyimler mutluluk düzeylerini yükseltebilir. Takım oyunları ve spor etkinlikleri, sosyal etkileşimi artırır ve işbirliği duygusunu geliştirir. Bu tür sosyal bağlantılar, öğrencilerin duygusal refahına katkıda bulunabilir. Yücekaya (2020) araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi mutluluk düzeylerinin yüksek olduğunu bulmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre şiddet eğilim ve beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeklerinin puanlarında anlamlı farklılık gözlenirken mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Buna göre erkeklerin şiddet eğilimi ve sportmenlik davranışları kadınlardan daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Hem şiddet eğilimi hem de sportmenlik davranışının yüksek çıkması çelişkili gibi görünse de bazı durumlarda bir araya gelebilmektedir. Bazı bireyler, rekabetin getirdiği heyecan ve stres altında, zaman zaman agresif davranışlar sergileyebilir. Ancak bu kişilerin aynı zamanda kazanma arzusu ve takım ruhuyla sportmenlik göstermeleri de mümkündür. Bireylerin sosyal çevresi ve yetiştirilme tarzı, hem şiddet eğilimi hem de sporculuk özelliklerini etkileyebilir. Örneğin, agresif bir spor ortamında yetişen biri, hem rekabetçi hem de şiddete yatkın olabilir. Duygularını yönetme becerisi, bazı insanlarda agresyon ve sportmenlik arasında bir denge kurabilir. Şiddet eğilimi yüksek olsa da, belirli durumlarda bu duyguları kontrol ederek sportmenlik sergileyebilirler. Bu durum, bireysel özelliklere ve çevresel etkilere bağlı olarak değişebilir. Her bireyde farklı bir denge söz konusu olabilir. Tektaş (2021) çalışmasına katılan bireylerin cinsiyet değişkenine göre şiddet yönelim ölçeğinin tüm alt boyutlarında erkeklerin kadınlara göre istatistiksel olarak yüksek ve anlamlı derecede farklılık olduğunu gözlemlemiştir. Obaid (2021), Baş (2020), Campbell (2006), Kulaber (2021), Kılıç (2019), Miller ve ark. (2004) araştırmalarında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde sportmenlik davranışı sergilediklerini gözlemlemişlerdir. Farklı sonuçlar elde edilen çalışmalara bakıldığında; Turan (2022) araştırmasında kadınların erkeklere göre daha sportmen olduklarını belirtmiştir. Altun ve Güvendi'nin (2019) çalışmalarında kız öğrencilerin negatif davranıştan kaçınma puanları, erkek öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Satcher (2006) ortaöğretimde öğrenim gören sporcu ve sporcu olmayanlarla yaptığı araştırmada sportmenlik düzeyinin kız öğrenciler lehine anlamlılık düzeyi yüksek bulunmuştur. Certel ve ark. (2020) araştırmalarında kız öğrencilerin daha yüksek sportmenlik davranış puan ortalamalarına sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Erkan (2006), Pala (2003), Şen Balcı (2022), Yeter (2019), Tingaz ve Hazar (2014), çalışmalarında öğrencilerin şiddet eğilim puanlarının cinsiyete göre herhangi bir farklılık olmadığını gözlemlemişlerdir.

Öğrencilerin şiddet, sportmenlik ve mutluluk düzeylerinin yaşa göre yapılan analiz sonucunda şiddet ve sportmenlik puanlarında anlamlı fark görülürken mutluluk puanlarında herhangi bir anlamlılık gözlenmemiştir. Şiddet eğilimi ölçeğinden alınan en yüksek puan 15 yaş grubunda iken sportmenlik davranışı ölçeğinden alınan en yüksek puan ise 16 yaş grubundaki öğrencileri kapsamaktadır. Literatür taramasında yaş arttıkça sportmen davranışların azaldığını gösteren

çalışmalar mevcuttur. Ateş (2021) araştırmasında 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde sportmenlik davranışı sergilediklerini tespit etmiştir. Kulaber (2021) ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin yaşları ilerledikçe sportmen davranışlarının azaldığını tespit etmiştir. Çakır (2022) çalışmasında 5. sınıftaki öğrencilerin sportmenlik puanları diğer sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı olduğunu tespit etmiştir. Çalışmamızda yaş değişkenine göre şiddet eğilim puanları değerlendirildiğinde öğrencilerin yaşları ilerledikçe şiddet eğilim puanlarının arttığı tespit edilmiştir. Kiremitçi (2020), Emiroğlu (2018), Özgür ve ark. (2011), Akman (2013) yapmış oldukları çalışmalarda bu sonucu destekler niteliktedir. Araştırmamızda yaş değişkeninin mutluluk düzeylerine göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Denizli (2020), Akyüz ve ark. (2018), Özgün ve ark. (2017), Yıldız (2015) çalışmalarında mutluluk düzeylerinin yaş değişkenine göre değerlendirdiğinde anlamlı farklılığın olmadığını saptamışlardır. Yıldız (2021) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada yaş arttıkça mutluluk ortalamalarının arttığını tespit etmiştir. Gülcan (2014) çalışmasında yaş arttıkça mutluluk puanlarının azaldığını tespit etmiştir. Ayyıldız ve Sunay (2021) da çalışmalarında mutluluk ve duygusal düzenlemede öz-yeterlik alt boyutlarında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Öğrencilerin şiddet, sportmenlik ve mutluluk düzeylerinin sınıf değişkenine göre yapılan analiz sonucunda şiddet puanlarında anlamlı farklılık görülürken sportmenlik ve mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Şiddet eğilimi ölçeğinden alınan en yüksek puan 10. sınıftaki öğrencilerde görülmektedir. 10. sınıf, ergenlik döneminin ortalarına denk gelmektedir ve bu dönemde bireyler birçok psikolojik, sosyal ve biyolojik değişim yaşayabilir. Şiddet eğiliminin en yüksek puanın burada görülmesinin nedenleri arasında; hormonal değişim, kimlik arayışı, duygusal gelişim ve grup baskısı olabilir. Öğrenciler, akranlarından etkilenmeye daha açıktır. Akran baskısı, şiddet içeren davranışların benimsenmesine de yol açabilir. Diğer bir noktada çevresel faktörlerdir. Aile dinamikleri, sosyal çevre ve medyanın etkisi, gençlerin şiddet eğilimlerini şekillendirebilir. Olumsuz bir çevre, bu tür davranışların artmasına yol açabilir. Önel (2021) araştırma bulgularında sınıf değişkenlerine göre 9. Sınıf öğrencilerinin negatif davranıştan kaçınma, pozitif davranış sergileme alt boyutlarında ve toplam sportmenlik puanlarında 10. ve 11. sınıf öğrencilerine göre puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ekinci (2018) araştırmasında 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin negatif davranıştan kaçınma, pozitif davranış sergileme ve toplam sportmenlik puanlarının 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu tespit etmiştir. Koç ve Tamer (2016), Tsai ve Fung (2005), Kavussanu ve ark. (2006), Türkmen ve Varol (2015), Kulakçı ve ark. (2018), Sağlam ve İkiz (2017) yapmış oldukları çalışmalarda öğrencilerin sınıf düzeyleri ilerledikçe sportmenlik yönelim seviyelerinde düşüş olduğunu gözlemlemişlerdir. Temel ve ark. (2023) çalışmalarında 6. sınıf öğrencilerinin sportmenlik davranışlarını 7. ve 8. sınıf seviyelerinden daha yüksek bulunmuştur. Efilti (2008) çalışmasında lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini incelediğinde 9. sınıf öğrencilerin 10. sınıf öğrencilerine göre anlamlı seviyede yüksek olduğunu belirtmiştir. Salmon ve ark. (1998) yaptıkları çalışmada öğrencilerin sınıf seviyeleri ve yaşları arttıkça şiddet içeren hareketlerin azaldığını tespit etmişlerdir. Karabulut (2019) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada 9. sınıfta öğrenim gören bireylerin şiddet eğilim puanları 12. sınıfta öğrenim gören bireylere göre anlamlı seviyede yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Sınıf seviyesi arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığını destekleyen çalışmalarda mevcuttur. Yıldız (2021), Aksoy ve ark. (2017), Tingaz (2013) öğrencilerin sınıf seviyesi arttıkça mutluluk düzeylerinin de attığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızı destekleyen araştırmalar ise Çelebi (2014), Çakır (2015), Gündoğan (2016), Akdoğan (2017), Aydoğdu (2017) ve Namdar (2018) çalışmalarında mutluluk düzeylerinin sınıf değişkenine göre değerlendirdiklerinde, sınıflar arasında herhangi bir farklılaşma olmadığını tespit etmişlerdir.

Öğrencilerin şiddet eğilimleri, beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ve mutluluk düzeylerinin lise türüne göre yapılan analiz sonuçlarında sportmenlik puanlarında anlamlı farklılık görülürken şiddet ve mutluluk puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Lise türüne göre A. Meslek Lisesi öğrencilerinin sportmenlik sıra ortalamaları diğer lise türlerine göre daha yüksek çıkmıştır. Meslek liselerindeki öğrencilerin staj yapabilecekleri atölyelerin bulunması, bu öğrencilerin hem psikomotor becerilerine yönelik doyum sağlarken hem de iş birliği ilkesine uygun bir şekilde çalışma fırsatı sağlamaktadır. Bundan kaynaklı beden eğitimi dersinde psikomotor becerileri doyurulmuş ve iş birliği ilkesine göre hareket edebilen öğrencilerin diğer lise türlerine göre sportmenlikte daha yüksek düzeyde çıktığı söylenebilir. Tuncer Uçar (2016) Meslek ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin şiddet eğilim puanlarının Sosyal Bilimler Lisesi ve Fen Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Nair (2014) meslek liselerindeki öğrencilerin saldırganlık puanlarının diğer lise öğrencilerin saldırganlık puanlarının yüksek ve anlamlı bir farklılaşma olduğunu tespit etmiştir. Feta, (2019) okul türleri arasında imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin mutluluk puanları teknik ve meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere daha yüksek düzeyde olduğunu gözlemlemiştir. Literatürde okul türü değişkeninin şiddet eğilim düzeylerinin arasında anlamlı farklılık olmayan çalışmalarda mevcuttur. Davli Temel (2018), Erkiner (2012), Koçyiğit (2023), Akbaş Aksoy (2022), Demircan (2019), Yarar (2019), Ezer, (2017) okul türü ve mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını tespit etmişlerdir.

Sonuç olarak; ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik ve şiddet davranışı sıklığı ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bu ilişki şiddet ve mutluluk arasında negatif, sportmenlik ve mutluluk arasında pozitif yöndedir. Öğrencilerin mutluluk düzeyleri arttıkça şiddet eğilimleri azalmakta ve sportmenlik davranışları arttıkça da mutluluk düzeyleri artmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin cinsiyet, yaş, lise türü ve sınıf değişkenlerinde sportmenlik ve şiddet davranışı puanlarını etkilemektedir. Bu bulgular, beden eğitimi dersinin öğrencilerin sportmenlik ve mutluluk düzeylerini arttırmada önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, beden eğitimi dersinin öğrencilerin sportmenlik ve şiddet davranışı sıklığı ile mutluluk arasındaki ilişkiyi geliştirmek için daha etkili bir şekilde planlanması ve uygulanması gerektiği anlaşılmaktadır. Beden eğitimi dersi, öğrencilerin sportmenlik değerlerini geliştirmek, şiddet eğilimlerini azaltmak ve mutluluk düzeylerini yükseltmek için farklı etkinlikler, oyunlar, yarışmalar ve projeler içermelidir. Bu etkinlikler, öğrencilerin işbirliği, rekabet, saygı, empati, sorumluluk, özgüven, özdenetim, stres yönetimi, problem çözme, karar verme gibi becerilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda gelecekte yapılacak çalışmalar için şu öneriler sunulmuştur: Öğrencilerin sportmenlik davranışlarını artırmayı ve şiddet eğilimlerini azaltmayı hedefleyen eğitim programları geliştirilebilir. Bu programlar, grup aktiviteleri, takım sporları ve konflikt çözme becerilerine odaklanabilir. Cinsiyet ve yaş değişkenlerinin etkilerini daha detaylı incelemek için özel araştırmalar yapılabilir. Bu, farklı gruplara yönelik hedeflenmiş stratejiler geliştirmeye yardımcı olabilir. Öğrencilere sportmenlik ve şiddet konularında farkındalık artırıcı seminerler düzenlenebilir. Bu seminerlerde, sporun önemi, pozitif rekabet ve empati gibi kavramlar ele alınabilir. Öğrencilere mutluluk ve iyi olma hali üzerine odaklanan atölyeler düzenlenebilir. Bu tür çalışmalar, şiddeti azaltmaya ve sportmenliği teşvik etmeye yardımcı olabilir. Okul dışındaki spor kulüpleri ve organizasyonları ile işbirliği yaparak, gençlerin sportmenlik ruhunu geliştirecek etkinlikler ve yarışmalar düzenlenebilir. Sportmenlik, şiddet ve mutluluk arasındaki ilişkiyi uzun vadede inceleyen çalışmalar yapılabilir. Bu, zaman içinde değişen dinamikleri anlamaya yardımcı olabilir. Bu

öneriler, hem akademik hem de uygulayıcı alanlarda daha derinlemesine araştırmalar ve müdahale stratejileri geliştirilmesine zemin hazırlayabilir.

KAYNAKLAR

Akbaş Aksoy, S. (2022). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı, okula yabancılaşma ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Akdoğan, B. (2017). *Lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve çatışma çözme davranışlarının öznel iyi oluşlarını yordaması*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.

Akman, S. (2013). *Lise öğrencilerinin şiddette yönelik tutumları ile okula bağlılık duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aksoy, A. B., Güngör Aytar, A., Kaytez, N. (2017). Üniversite öğrencilerinin mutluluk ve alçakgönüllülük düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1119-1132. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/29417/320726>

Akyüz, H., Yaşartürk, F., Aydın, İ., Zorba, E., Türkmen, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Cultural And Social Studies*, 3 (SI-2), 253-262. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjcss/issue/33182/369781>

Altun, M., Güvendi, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2224-2240. <https://doi.org/10.26466/opus.570922>

Ateş, E. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersinde sergiledikleri sportmenlik davranışlarını çeşitli değişkenler açasından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Aydoğdu, H. (2017). *Lise öğrencilerinde öznel oluş ve akılcı olmayan inancalar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ayyıldız, E., Sunay, H. (2021). Bireylerin fiziksel aktiviteye katılım durumlarına göre mutluluk ve duygusal düzenlemede öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 230-240. <https://doi.org/10.33689/spormetre.963168>

Bağcı, R., Uslu, S., Sarıçam, H. (2019). Rekreasyonel etkinliklere katılan ve katılmayan bireylerin mutluluk yönelimlerinin incelenmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Öğrenci Çalışmaları*, 1(1), 27-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/i4s>

Baş, D. (2020). *Trakya üniversitesinin merkez ilçede eğitim gören öğrencilerin şiddet eğilimleri ve toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları*. Uzmanlık Tezi, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Edirne.

Büyüköztürk, ř. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (16. Baskı). Ankara: Pegem.

Campbell, A. (2006). Sex differences in direct aggression: What are the psychological mediators? *Aggression and Violent Behavior*, 11(3), 237–264. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2005.09.002>

Certel, Z., Bahadır, Z., Çelik, B. (2020). Ortaokul öğrencilerin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları. *Spor ve Performans Araştırmaları dergisi*, 11(3), 221-230. <https://doi.org/10.17155/omuspd.676577>

Çakır, B. (2022). *Ortaokul öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı, akran zorbalılığı ve sportmenlik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağrı.

Çakır, G. (2015). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.

Çelebi, Ç. D. (2014). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile ahlaki olgunluk seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Çetinöz, E., Pehlivan, F. Z., Aslan, E. (2024). Investigation of the effects of violence tendency and moral maturity on attitudes towards physical violence. *OPUS– Journal of Society Research*, 21(4), 238-252.

Çuhadaroğlu Çetin, F. (2008). Youth and violence. In M.D. Ulusoy (Ed.). *Political Violence, Organized Crimes, Terrorism And Youth*. Netherlands: IOS Press.

Davli Temel, D. (2018). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ve şiddet eğilimi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.

Demircan, T. (2019). *Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri ile örgütsel mutlulukları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Uşak.

Denizli, A. A., DüNDAR, G. İ. (2020). Kariyer tatmininin mutluluk düzeyi üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik araştırma. *İş'te davranış dergisi*, 5(1), 17-25. <https://doi.org/10.25203/idd.702802>

Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64. <https://dergipark.org.tr/pub/doujournal/issue/66668/1043081>

Efiliti, E. (2008). Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve denetim odağı'nın karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (19), 213-230. <https://dergipark.org.tr/pub/susbed/issue/61795/924219>

Ekinci, H. B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin spormenlik davranışları ile başarı algıları*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalı, Erzincan.

Emiroğlu, Z (2018). *Examining the effects of basic psychological needs and life satisfaction levels on tendencies to violence of 10-14 aged middle school students*. Master Thesis, Yeditepe University, Institute of Educational Sciences, İstanbul.

Erkan, A. S. (2006). *Ergenlerdeki şiddet eğilimine televizyonun etkisi ve sosyal hizmet müdahalesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.

Erkiner, D. (2012). *Lise 1.sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile aile işleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, İzmir.

Ezer, H. İ. (2017). *Ergenlik döneminde yagın kullanılan savunma mekanizmaları ile psikolojik sağlık ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Mersin.

Felicity, H. (2002). *Eğitimde etik*. S. Kunt-Akbaş (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Feta, M. (2019). *Farklı lise türlerindeki öğrencilerin sınav kaygısı ile mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme*. (3. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Genç, M., Ayhan, F. (2021). University students' experiences of violence during elementary education. *International Social Sciences Studies Journal*, 7(78), 533-541. <http://dx.doi.org/10.26449/sss.3007>

- Gordon, T. (1999). *Etkili ana baba eğitimi*. E. Aksay ve B. Özkan (Çev.), İstanbul : Ya-pa Yayınları.
- Gülcan, A. (2014). *Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gündoğan, S. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, algılanan sosyal destek ve öznel iyi oluş açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- Gürpınar, B. (2009). *Basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlar ve bu davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M., Hacıcaferoğlu, B., Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 3(Special Issue 4), 557-566. <https://doi.org/10.14486/IJSCS431>
- Haskan-Avcı, Ö., Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 29(1), 157-168.
- İkiz, F., Püskülcü, H., Eren, Ş. (2000). *İstatistiğe giriş*. Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi.
- İnan, B. C. (2021). *Beden eğitimi ve spor ders saatlerinin akademik başarıya etkisi: Beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumların aracılık rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Enstitüsü, Rize.
- Karabulut, B. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı ve şiddet eğilimi ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Kılıç, S. (2019). *Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerin kişilik özellikleri ile sportmenlik yönelim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Spor Yönetimi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kiremitçi, S. (2020). *Lise öğrencilerinde aile aidiyeti ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim dalı, Konya.
- Kocadaş, B., Özgür, Ö., Özbulut, M. (2010). *Gençlik ve şiddet: Toplumsal alanda şiddetin yükselişi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 96-114.
- Koc, Y. (2017). Relationships between the physical education course sportsmanship behaviors with tendency to violence and empathetic ability. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 169-180.
- Koç, H., Tekin, A. (2011). Beden eğitimi derslerinin çocuklarda seçilmiş motorik özellikler üzerine etkisi. *van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(Özel). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13708/165960>
- Koç, Y., Tamer, K. (2016). A study on the sportsmanship behaviors of female students in physical education course according to different variables. *Journal of Physical Education & Sports Science/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bsd/issue/53483/711935>
- Koçyiğit, M. (2023). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin örgütsel sinizme ilişkin algılarının örgütsel mutlulukları üzerine etkisinin incelenmesi*. Ankara: İKSAD.
- Konter, E. (2006). *Sporda karşılaşma psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kotan, R. (2024). *Profesyonel futbol takım taraftarlarının sportmenlik anlayışları üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kulaber, E. (2021). *Spor lisesi ile beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin sportmenlik yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rize.

Kulakci-Altıntaş, H., Ayaz-Alkaya, S. (2018). Parental attitudes perceived by adolescents, and their tendency for violence and affecting factors. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(1), <https://doi.org/10.1177/088626051880790>

Miller, B. W., Roberts, G. C., Ommundsen, Y. (2004). Effect of motivational climate on sportspersonship among competitive youth male and female football players. *Scandinavian Journal of Medicine – Science in Sports*, 14(3), 193 – 202. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2003.00320.x>

Nair, B. (2014). *Ergenlerin saldırganlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Sivas.

Namdar, A. (2018). *Bir grup öğrencide umut, kaygı ve mutluluk arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Obaid, M. A. O. (2021). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Balıkesir.

Önel, S. (2021). *Ortaöğretim öğrencilerin sportmenlik davranışları ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Aydın.

Özgür, G., Yörükoğlu, G., Arabacı Baysan, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60. <https://jag.journalagent.com/z4/vi.asp?pdır=phd&plng=tur&un=PHD-76486>

Özyılmaz, Ö. (2020). *Türk Milli Eğitim sisteminin sorunları ve çözüm arayışları*. Ankara: Pegem Akademi.

Pala, Ö., F. (2003). *Saldırganlık eğilimi – dindarlık ilişkisi üzerine bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Pallant, J. (2016). *SPSS Survival manual*. (6. Baskı). McGraw-Hill. (6. Baskıdan Türkçe'ye çevirisi: Balcı, S., Ahi, B. *SPSS Kullanma kılavuzu*. Ankara: Anı.

Pehlivan, Z. (2004). Fair play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2): 49- 53.

Sağlam, A., İkiz, F. E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1235-1246. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330253>

Salmon, G., James, A., ve Smith, D.M. (1998). Bullying in schools: self reported anxiety, deression and self esteem in secondary children. *BMJ*, 317(7163), 924-925. <https://doi.org/10.1136/bmj.317.7163.924>

Satcher, N. D. (2006). *Social and moral reasoning of hing school athletes and non- athletes*. Unpublished Doctoral Dissertation, The University of Mississippi, USA.

Şahin, M. H., (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Şen Balcı, M. (2022). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş ve mutluluk düzeylerinin rekreatif aktivitelerle katılma durumlarına göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tanrıverdi, H. (2012). Sports ethics and violence. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093. https://doi.org/10.9761/jasss_361

Tektaş, D. (2021). *Hatay örnekleminde yetişkinlerde çocukluk çağı travmalarının şiddete yönelik tutum, şiddet eğilimi ve saldırganlık üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Temel, A., Altun Ekiz, M., Akdağcık, İ. U., Kangalgil, M. (2023). Investigation of secondary school students' sportsmanship behaviors in physical education and sports lesson. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(1), 105-116. <https://doi.org/10.33689/spormetre.1187404>

Tingaz, E. O. (2013). *Beden eğitimi ve spor öğretmenliği ile bazı öğretmen adaylarının duygusal zekâ ve mutluluklarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Tingaz, E., O., Hazar, M. (2014). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği ile bazı öğretmen adaylarının duygusal zekâ ve mutluluklarının karşılaştırılması. *International Journal of Science Culture and Sport. Special Issue* (1), 745-756. <https://doi.org/10.14486/IJSCS144>

Tsai, E., Fung, L. (2005). Sportspersonship in youth basketball and volleyball players. *Athletic Insight*, 7(2), 37-46. athleticinsight.com
<chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://athleticinsight.com/Vol7Iss2/SportsPDF.pdf>

Tuncer Uçar, H. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinde şiddet eğilimi: Samsun örneği*. Yüksek Lisans Tezi. On dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Turan, S. (2022). *Okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimine yatkınlıkları ve beden eğitimi dersindeki sportmenlik davranışlarının incelenmesi*. Doktora Tezi. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.

Türkmen, M., Varol, S. (2015). Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerinde sportmenlik davranışı oluşturma etkisinin belirlenmesi (Bartın il örneği). *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi 1*(1): 42-64. <https://dergipark.org.tr/pub/intjces/issue/25668/270721>

Yarar, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile siber zorbalık mağduriyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Yeter, S. İ. (2019). *Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelimlerine göre yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Yıldız, A. (2021). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlerinin mutluluk düzeyleri üzerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Yönetimi Ana Bilim Dalı, Erzurum,

Yıldız, Y. (2015). *Spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyalleşme ve mutluluk düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Yücekaya, M. A. (2020). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi mutluluk düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Dağcılık Ve Tırmanış Dergisi*, 3(1), 27-37. <https://doi.org/10.36415/dagcilik.745302>